

בנין הבית השלישי

כך רבים מתייחסים
בחרדת קודש לאופן
הכרעתו.

ואכן, נפלא לראות
בספר כיצד מתמודד
הוא עם הבעיות
ההלכתיות מתוך מבוע
של עושר מחשבתי
גדול ורחב אופקים.
באיזמל העיון, הוא

מנתח לנתחים את צדדי הנדון שלפניו
והספקות המסתעפים, ומברר ומלבן הכל
בסדר נאה, דבר דבור על אופניו, עדי תצא
כנוגה צדקה של ההכרעה.

כך זה באופן ייחודי כולל חלק גדול
מהשו"ת"ם שנדפסו במשך השנים במדור
"שואל ומשיב" שהתפרסם בירחון "אור
תורה" מדי חודש במשך שמונה שנים
(מחודש כסלו התשמ"ג עד שבט התשנ"א).
ומעתה אין צורך לתור אחר תשובותיו של
רבנו בין בתרי ירחוני אור תורה, אלא כולם
נקבצו ובאו לפונדק אחד בכרך זה ובכרך
הבא אחריו. בהקדמה (שנשמטה בטעות
במהדורא זו) מתאר מרן את כתיבתו

ל ש מ ח ת
כל עמלי
ה ת ו ר ה ,
זכינו לראות
בבנינו של הבית
השלישי - שו"ת "בית
נאמן" חלק שלישי.
הספר כולל 180
תשובות במגוון רחב
של נושאים בארבעת

חלקי השלחן ערוך, אשר בהן מנמק הגאון
המחבר את דעתו בנושאים שונים בהלכה,
תוך משא ומתן בראשונים ובאחרונים
באורך וברוחב, בעומק העיון, בבהירות
הסברא וביושר ההכרעה.

הכרכים הקודמים של שו"ת "בית נאמן"
כבר הפכו לנכסי צאן ברזל בהיכלות
התורה, ויעידו על כך האזכורים והציטוטים
הרבים אליהם בספרי ההלכה (רק בחיפוש
בספרים שנמצאים באוצר החכמה, יש
כמעט אלף איזכורים וציטוטים לשו"ת בית
נאמן ח"א). מרן המחבר שליט"א נודע
כאחד מגדולי המעיינים בדורנו וממעתיקי
השמועה של שיטת העיון הספרדית, ובשל

באותם ימים: "מדי חודש היו נערמות על שלחן המערכת שאלות רבות בהלכה, והייתי משתדל כפעם בפעם לענות בס"ד, ועל פי רוב בקצרה כפי אשר יתנגי זמני. ולא יכולתי לאפשי גברי, אם מחמת חוסר פנאי, אם מחמת חוסר ספרים ובריאות בעוה"ה, ואם מצד דלאו רבותא למיחשב גברי (וכמ"ש בשו"ת יביע אומר ח"ד א"ח ר"ס ל"ב בענין הסיפולוקס). ודבר שפשט היתרו או

איסורו לדין ע"פ דברי האחרונים אשר מפיהם אנו חיים, אין אנו אחראים לבדוק ולחטט באחרוני אחרונים, שאין לדבר סוף".

למרות שכאמור התשובות בספר הן קצרות באופן יחסי מהחלקים הקודמים, יש בהם מעט המחזיק את המרובה, וניכרת בהן אמנות הקיצור של מרן המחבר

**כמו בנוי מאש-קודש, ירד כלול
בהדרו הבית השלישי מכבשונו
של מרן שליט"א, והאיר את
העולם באוצר תשובות חדש
ומלא חכמה רצוף בחידושים
הלכתיים מלאים מקוריות
ודרך חיים • הפתרון ההלכתי
שיכול היה לחסוך את חילול
בתי הכנסת בגוש קטיף, האם
צריך לחזור אחר בית כנסת
עם ברכת כהנים, ומה הקשר
בין שיעור "לאלתר" בהלכות
שבת למשכנות הרועים בדיני
ממונות. וגם: מתי נזקק מרן
שליט"א ללעוס מסטיק...**

| הרב עובדיה חן |

שמכניס הרבה
תוכן משמעותי
במעט מלים, עד
שהמעיין יוצא
עם מלוא תאוותו
בידו.

המחדש בטובו

הספר רצוף
ח י ד ו ש י ם
הלכתיים שכדאי
להפנות עליהם
זרקוה. לדוגמא,
קורה ואדם
מתפלל במנין
קבוע שאין בו כהן,
האם הוא צריך
לחזור אחר מנין
עם כהן כדי לזכות
בברכת כהנים.
בספר (חאו"ח סי'
כ"ח) מחדש הגאון
המחבר שזה לא

גרע מעם שבשדות הטרודים במלאכתם
שאף הם בכלל הברכה כמבואר בש"ע (סי'
קכ"ח סעי' כ"ד). וכן במקרה שעולה לדוכן
כהן שהוא מחלל שבת בפרהסיא בלי כהנים
אחרים, מייעץ מרן שליט"א שלא יקריא
לו הש"ץ את פסוקי ברכת כהנים אלא מי
שהוא אחר מהציבור מחשש הפסק (חאו"ח
סי' ל"א)¹.

1. ואולי מזה יצא מנהג כמה עדות שתמיד אחד מוהקהל מקריא לכהנים.

חידוש נוסף מצאנו (בחיר"ד סי' ל"א) שאפשר לקרוא מקרא בזמן בין השמשות. למעשה זו שאלה של מעשים בכל יום - בקריאת תהלים בסדר הלימוד לאזכרות הנערכות בין מנחה לערבית. בתשובה בחאו"ח סימן י' מתברר בטוב-טעם ענין "רובו ככולו", דהיינו דוקא רובו ככולו מתוך כולו, ע"פ שו"ת מחשבות בעצה וחתם-סופר, **יסוד שיש לו נפקותות לכל התורה כולה**.

נוגעת ללב התשובה שנשאל מרן המחבר לפני עלות הכורת על גוש קטיף מהרב הראשי דאז הרב יונה מצגר שליט"א אם יש להרוס בתי הכנסת בגוש קטיף לפני שיימסרו ביד הערבים ויחללו אותם כמנהגם (חאו"ח סי' ל"ה). דעתו של מרן בתשובה שעם כל הצער שבדבר יש להרוס בעצמנו את בתי הכנסת, ולומד כן משאול שאיבד עצמו לדעת פן יתעללו בו הערלים. מכל מקום לרבותא דמילתא נותן רבנו עצה

טובה שימכרו כל בתי הכנסת בגוש קטיף ע"י הרבנות הראשית לאדם פרטי במחיר מוזל, ויקנו בכסף זה ספר-תורה אחד או יותר שיהיה לזכר החורבן בעוה"ה. ואע"פ שביהכ"נ של כרכים אין מוכרים אותו אא"כ תלו אותו בדעת היחיד (כמבואר בסי' קנ"ג ס"ז), הנה מסתמא כל בתי-כנסיות בארץ תלויים בדעת הרבנות הראשית. וממילא אחרי שימכרו את בתי הכנסת לאדם פרטי, הו"ל בית הכנסת של יחיד שיכול לעשות בו מה שירצה ולסתרו ולשנותו ככל אשר יחפוץ. למעשה, דעתו של מרן שליט"א לא התקבלה. בתי הכנסת נשארו כמות שהם, ולצערנו הרב באו הערבים הארורים ושרפו אותם לעין כל בשמחה ובצהלה בעוה"ה.

מדהים לראות את מגוון הראיות שמביא מרן המחבר לביסוס הכללים ההלכתיים. לדוגמא: בבירור מהו שיעור "לאלתר" בשבת (חאו"ח סי' ע"ד), הראיות מגיעות מכל מרחבי הספרות התורנית - גמ' בגיטין,

משנה בטהרות, ש"ע אה"ע בדין אשה שטבע בעלה במים, שו"ת הריב"ש בהלכות גיטין, ומשכנות הרועים בדיני ממונות...

לשיטתיה

בכרך זה בולט כלל מעניין שנראה שמרן שליט"א חידש אותו, שכאשר מחמירים באיזה ענין כמו פוסק מסוים, הולכים באותו ענין על פי שיטתו גם בפרטים שבמקומות אחרים אין הלכה כמותו, ולא אמרינן "פלגינן דיבוריה". דוגמא מובהקת לזה כבר העלה מרן שליט"א בהגהותיו לבן איש חי (ש"ר סוף פרשת וירא) שהמניח תפלין של ר"ת, מותר לו לענות דברים שבקדושה בין תפלין של יד לשל ראש, שהרי לר"ת גופיה יש לענות לכתחילה קדיש וקדושה בין תפלין של יד לתש"ר (כמבואר בב"י סי' כ"ה), וכל שכן לדידן שאין מברכים על תפלין דר"ת, **ודטבא ליה עבדי ליה.**

והנה בכרך זה מצאנו עוד שלש דוגמאות כיוצא בו. הראשונה: לגבי ברכה על תפלין של שימושא רבה העשויים כשיטת רש"י (או"ח סי' י"א), מצדד מרן שכיון שכל עיקר הנחת תפלין דשימושא רבה במנחה הוא רק ע"פ הקבלה, נמצא המניח תפלין דשימושא רבה במנחה מתכוין לדעת המקובלים, ולכן לא יברך כמנהגם (ואמנם שוב מצא שדעת המקובלים הקדמונים כן לברך ולכן הסיק לברך).

והנה דוגמא הפוכה בדיוק שהולכים לפי

הפשט

עד הסוף. בחאו"ח סי' פ"ז מסיק שבמנחה של תענית מניחים תפלין של רש"י ולא של ר"ת, אפילו שהאר"י (בהתחלה) היה מניח במנחה של ר"ת, כי הסיבה שמניחים במנחה של תענית אינה בגלל כתבי האר"י (שהיה מניח בכל יום במנחה), אלא לפי דברי מרן הב"י (סי' מ"ו) כדי להשלים מאה ברכות בתענית, ועל ר"ת הרי לא מברכים.

דוגמא נוספת: לגבי הטועה בתפלתו באופן שצריך לחזור אם יכול לעלות חזן בחזרה (או"ח סי' כ"א), כתב שכל מה שאנו מצריכים את הטועה לחזור אחרי תפלה בצבוח, הוא לפי הסברא שנחשב כאילו לא התפלל כלל, אם כן נחשב כאילו לא התפלל לחש כלל, ובזה יש קפידא לא להעלות חזן לחזרה כשלא התפלל לחש.

אגב, מצינו שמרן משתמש בכלל זה גם בצורה הפוכה, שאם הולכים לפי פוסק לקולא יש ללכת אחריו עד הסוף, והוא בשו"ת בית נאמן ח"ב (חיו"ד סי' י"ח) שתמה על המתיר לעלות להר הבית בהסתמך על הראב"ד, בשעה שלראב"ד נסתלקה משם השכינה בזמן החורבן ומה תועלת.

הדברים נוגעים גם למה שרגיל מרן לומר שחשוב לדעת את כל הדעות ואפילו דעות יחידאות, כי לפעמים נעשה בזה שימוש (ראה דוגמאות לזה בכתר מלוכה גליון 25 עמ' 40). וגם כאן רואים שבמקרים מסוימים פוסקים גם כמו דעות שאין הלכה כמותם.

והנה גם בספר החדש מצאנו דוגמא נפלאה לזה: ישנה דעה יחידאה של הגאון ר' אבלי פוסויליר מווילנא ז"ל (הובא בחי

שהחיינו על השופר רק ביום הראשון ואילו בקידוש מברכים שהחיינו גם בלילה השני. הרבה קולמוסים נשברו על קושיא זו, וכאן בא מרן ונותן טעם חדש, דלעולם שני ימים דר"ה יומא אריכתא נינהו, אלא כיון שאין מקדשין את החודש בלילה, ובזמן הבית נהגו בליל שלשים לאלול (דהיינו ליל א' דר"ה דידן) קדש מספק שמא יבואו עדים למחה, וגם למחר בבקר בקרבן תמיד של שחר אמרו שיר של חול כמבואר בר"ה (ל: ובפירש"י שם (ובס' המועדים בהלכה סוף עמוד כ"ו הביא בשם המאירי בחידושיו לביצה ד: שכ' בשם קצת מפרשים שהיו מתפללין בערבית ליל שלשים תפלת יו"ט וכן בשחרית וכן היו מקדשין על הכוס). לפיכך אע"פ שאנו מברכים שהחיינו בקידוש ליל א' דר"ה דלא לזלזולי ביה, מ"מ אינו בדין שתפטור ברכת שהחיינו הלזו קידוש ליל ב', שהרי מעולם לא נתקדש הלילה הזה בזמן שבית המקדש קיים לנהוג בו יו"ט גמור, וע"פ רוב היו מגיעים העדים אחרי תמיד של שחר. אבל שהחיינו דשופר פוטרת שפיר של יום ב', דמסתמא כבר באו עדים, ולכן א"צ לחזור ולברך ביום ב' דכיומא אריכתא דמו. ע"ש בהרחבה.

שתיקה רועמת

דרך נוספת שמרן דורך בה בספריו ההלכתיים, ובאה לידי ביטוי כמה פעמים בכרך זה - הוכחת דברים משתיקת

אדם כלל כ"ד אות י), שהטועה בליל ראש השנה בתפלה ולא אמר המלך הקדוש אין צריך לחזור, כדין טעה ולא אמר יעלה ויבוא בליל ר"ח דאינו חוזר לפי שאין מקדשין את החדש בלילה. ואמנם בעיקר הדין חלקו עליו כמעט כל האחרונים, אך מרן שליט"א (בחאו"ח סי' צ"ה) משתמש בדעה יחידאה זו כדי לתת טעם מקורי לשאלה המפורסמת מדוע מנהג הספרדים לברך

הגמרא או הפוסקים בדבר שלא היה ראוי שישתקו (וכבר בכתבה על חלק ב' הבאנו כמה דוגמאות להוכחות מעין אלה בכרכים א' וב'). כך בחאו"ח סי' מ"ד מוכיח שמין שבעה קודם לפרי חדש, מסתימת האחרונים שכתבו להקדים בליל ר"ה לברך על התמרים לפי שהם ממין שבעה, ואף אחד לא אישתמיט למימר שאם בירך על התמרים שהחיינו לפני ר"ה והביאו לו רמון חדש (שהוא דבר מצוי שיהיה על השלחן רמונים וחבושים חדשים), שיקדים לברך על הרמון.

כיוצא בו בחאו"ח סי' ס"ו: "וזה פשר שתיקתם של הב"ח והפרישה והט"ז וכל קדושים עמם בדברי מרן הב"י, אף שבדרך כלל בודקים אחריו בדוקין שבעין, לפי שהבינו דבריו כדכתיבנא בס"ד". אגב, בתשובה זו רואים דרך נוספת שפעמים מרן שולל כוונה בדברי מחבר מסוים, ומכריח זאת מכך שהרגיל בלשונו של אתו מחבר יודע שאינו מתאים להבנה הזו: "והרגיל בלשון מרן בב"י יראה שדבריו נכתבים ונקראים ומובנים לפום ריהטא, ואין דרכו לנסותנו בחידות. ולדברי הרב ז"ל היה לו להקדים... ולא לקצר במקום שראוי להאריך". עוד כיו"ב ראה בחאו"ח סי' מ"ג אות ב' ג' וח' וכן בסוף סי' ע"ד.

להצדיק את הצדיק

מדהים לראות בכמה תשובות בספר איך מרן ממש ממש נפשו להשיב על השגות מגמתיות ויזומות כנגד גדולי ישראל, אף

שאינן לו כל צד בענין. כך מתפרסם בספר המאמר בעלת הכותרת המפורסמת "חכמים הזהירו בהשגותיכם!" (חאו"ח סי' נ"ה), בה הגן על "גאון הדור" (כלשונו) מרן הגר"ע יוסף זצ"ל מהשגה מופרכת ובוטה שהשיגו עליו. לא לחנם חודשיים לאחר מכן [אלול התשל"ז] ביקש מרן הגר"ע דרך בנו שישלח לו מרן יבלח"א הערות על תשובתו בדין תרומת כליה, כי רוצה להדפיסה ביביע אומר ח"ז (כמובא ג"כ בספר, בחחו"מ סי' ה'). וכן מתפרסם מאמר ארוך בו הגן על מורנו הגר"מ לוי זצ"ל במה שתלו בו בוקי סריקי בענין הריגת כנים בשבת (חאו"ח סי' ס"ז).

ובאמת ראינו כמה פעמים בשנים האחרונות, שלאחר שיצאו חוברות עם השגות קשות על גדולי ישראל באופן שעשאו כמי שאינם יודעים ללמוד, מרן כאב על כך, ולא נתקררה דעתו עד שביקש מתלמידו המובהק הגאון רבי אדיר כהן שליט"א שילמד את הנושא וישיב תשובה ניצחת, ואף דאג שיתפרסמו הדברים בירחון "אור תורה".

פניני לשון

בין בתרי התשובות, שזורים כרגיל פניני לשון ייחודיים המוסיפים נופך. כך בתשובה לגבי פתיחת ספר תורה בהיכל בזמן קריאת בריך שמים (חאו"ח סי' ל'), כותב מרן המחבר: "ואין שום טעם לפתוח ס"ת בברך שמים רק במקום יחידאה למנהג יחידאה לדעה יחידאה אליבא דיחידאה,

והיינו באמירת "דסגידנא קמיה" בלבד לפי מנהג הכורעים בתיבות אלה... לדעת הברכ"י..."

בתשובה זו נמצא גם המשפט הבא: "ויפה אמרו שריבוי הבקיאות ופתיחת ספרים בדורנו בא על חשבון העיון ויושר ההבנה, שלא כל אדם מסוגל להתדמות לענק הרוח אביר הרועים הגרע"י (נר"ו), שעם כל בקיאותו בחדרי תורה בפ"י עיונו זך וישר קולע אל השערה ולא יחטיא, ומובאותיו בדרך כלל מדויקות להפליא."

(חאו"ח סי' ס"ג): "ואין צריך להחמיר להדפיס שם הרב רק מאחורי התמונה, וחכם לא באחור ישבחנה."

בספר מתפרסמת תשובתו הידועה של מרן שליט"א בענין ברכה על לעיסת מסטיק שנתפרסמה באו"ת שבט התשד"מ, וכאן (חאו"ח סי' מ"ג) באה בתוספת נופך מרובה. מרענן לקרוא כיצד מתאר מרן המחבר את ענין לעיסת המסטיק לצורך הבירור ההלכתי: "...והוא שכבה דקה של סוכר אשר בעודו בחנו המס ימס ואין

אגב, בתשובה זו

מצא מרן הוכחה יפה שבזמן הקדמונים לא היו פותחים הספר תורה בהיכל, מהמציאות ההיסטורית שכן בימי חז"ל לא נהגו בתיק ס"ת כמו של הספרדים רק במעיל ובמטפחת, ואי אפשר לפותחו רק מחוץ לתיבה.

פנינת לשון נוספת מצאנו בסיום תשובה על קריאת כתב שתחת תמונות רבנים

בולע כלום, ועל רוק מתוק שבולע אין מברכים". או "... שמורחים עליו שכבת סוכר דקה כעין "פתיון" לעמוסי בטן ותינוקות של בית רבן לבקש כל היום הבה לנו מסטיק, ונמצא שהסוכר טפל לגומי הלעיסה שאין בו לא טעם ולא ריח, וא"כ פטור מלברך על הסוכר כדין עיקר וטפל". אגב, מרן שם מספר על ניסוי שעשה: "ובדקתי וראיתי

בעצמי שלעסתי מסטיק ולעסתי עץ מתוק, ושניהם יש בהם טעם מתוק הנבלע בגרון, וכמות זה כן הוא..."

שלושים לכה

לרגל הוצאת הספר החשוב שהוא גם הספר השלושים שיצא עד כה מכתבי-יד מרן המחבר, נערך מעמד הודיה מיוחד ומרגש, בו גם זכו להוקרה המסייעים במשך השנים במלאכת הקודש הוצאת הכתבים הרבים. במעמד השתתפו גם אחיו מורנו הגאון הגדול רבי צמח מאזוז והגאון רבי ליאור כהן שליט"א.

את הערב ארגן בביתו האחראי על הוצאת כתבי מרן - הרב הראל זנזורי שליט"א, שסיפר בדבריו על העבודה ההיקפית והמורכבת בסריקת אלפי כתביו של מרן וסידורם לדפוס בדייקנות ובאחריות. הרב הראל הציג בפני מרן את הרבנים העוסקים בקדשים, וסיפר על חלקו של כל אחד מהנוכחים בהוצאת הכתבים.

במהלך הערב הוקרנה גם מצגת מיוחדת המסכמת עשרים שנות פעילות בהוצאת הכתבים החולשים על כל חלקי התורה. תשובות ארוכות ועמוקות בהלכה, חידושי ש"ס בעומק העיון, הלכות וענייני המועדים, חידושי תורה בפשוטו של מקרא, דקדוק לשון הקודש, קידוש החודש, מאמרים בשיטת העיון הספרדי, עיונים בתולדות גדולי ישראל, השקפה ומוסר, ועוד.

נשאו דברים הרה"ג ר' משה חדאד שליט"א והרה"ג ר' הלל פלוטקין שליט"א מראשי העוסקים בכתבי מרן בכלל

ובספר הנוכחי בפרט, והעלו על נס את הזכות לעסוק במלאכת קודש זו שרבים רבים ניאותים לאורה, ואת חרדת הקודש שאופפת אותם על כל טיפת דיו של מרן. כמו כן, הודו למרן שליט"א על שפתח את אוצרותיו להאיר לעם ישראל ביבול תורני עצום ורחב-היקף שהטביע בחותם של מסירות-נפש!

בכלל דבריהם שיבחו את בעל הבית (תרתי משמע) הרב הראל זנזורי על כל פעלו, מסירותו ועמלו, ביגיעה יתירה, לעשות אזנים לתורה, היא תורת מרן גאון ישראל רבנו שליט"א. ובזרועו יקבץ טלאים, מעשרות ומאות מקומות סמויים ונראים, ורוחו הוא קיבצן אחת לאחת למצוא חשבון, והראה שכל דבר ניתן להישבון (וכמ"ש מרן בהקדמת שו"ת בית נאמן ח"א). ותחת היות כל תורת רבנו מפוזרת, הנה היא כיום עטרת תפארת, כי קרוב אלינו הדבר מאד, והננו רק מייחלים לעוד ועוד, כתבים ומכתבים, יקרים ונשגבים, לגיונות של גליונות, דעת ודרך, תבונות, מאשר נטפו לרבנו מעט הזהב, לכל אלה נפשנו נכספה הב. בחיי מרן רבנו נר"ו, ושמרו כרועה עדרו. כה יעשה וכה יוסיף!

ולרבנו שליט"א נאמר: כה לחי עד מאה ועשרים שנה! עד מאה ועשרים ספרים ויותר!

**תודה לידידי הרה"ג ר' הלל פלוטקין נר"ו
על הסיוע ותוספת הנוסף.**